MATURITNÝ OKRUH 23

PUBLICISTICKÝ ŠTÝL

- = žurnalistický, novinársky štýl, objektívno-subjektívny štýl
- -je hybridným štýlom, využíva výrazové prostriedky náučného, umeleckého a hovorového štýlu
- -využívajú sa v ňom všetky slohové postupy, niektoré vo väčšej miere

ciel': presvedčivo podať aktuálne informácie, poúčať, ale i ovplyvňovať

komunikačná sféra: noviny, rozhlas, televízia, internet

Znaky publicistického štýlu

a/ písomnosť (tlačené a elektronické médiá)

b/ monologickosť (chýba spätná väzba, nemá bezprostrednú reakciu adresáta)

c/verejnosť (prispôsobiť náročnosť obsahu širokej verejnosti)

d/ informatívnosť (spravodajská funkcia, sprostredkovať informácie – faktografické údaje, čísla)

e/ variabilnosť (tematická pestrosť)

f/ aktualizovanosť (odpovedať na otázky Kto? Kedy? Kde? Prečo? Ako?)

Výrazové prostriedky

- vysoký počet podstatných mien
- expresívne slová (na upútanie pozornosti)
- neologizmy a cudzie slová
- jednoduché gramatické konštrukcie (typické využitie jednoduchej vety)

Žánre /útvary/ publicistického štýlu

POZNÁMKA: Vedieť, ktoré slohové postupy sa používajú!

- 1. spravodajské: správa, interview, oznámenie, inzerát, plagát, riport
- oznamovacia funkcia, informačný slohový postup
- 2. analytické: úvodník, komentár, glosa, recenzia, karikatúra, pamflet, polemika
- oznamovacia a presvedčovacia funkcia, výkladový slohový postup, zámerom je ohodnotiť nejaký spoločenský alebo politický jav
- 3. beletristické: fejtón, besednica, reportáž, fíčer, stĺpček, blog
- estetická funkcia, rozprávací a opisný slohový postup

<u>PODROBNEJŠIA CHARAKTERISTIKA NIEKT</u>ORÝCH ÚTVAROV

A: spravodajské

rozšírená správa

- ✓ voľnejšie štylizovaný text a komplikovanejšia grafická úprava (rôzne typy a hrúbka písma, grafické usporiadanie textu v stĺpcoch)
- √ úvahové prvky (postoj autora, hodnotenie)
- 1 TITULOK (upútavacia a informačná funkcia), 2 PEREX (zvýraznená časť správy, ktorá dopĺňa zákl. informáciu v titulku),
- 3 PRVÉ VETY SPRÁVY, 4 CITOVÉ VYJADRENIA (priamych účastníkov udalosti alebo iných zainteresovaných osôb)

interview

- forma dialógu
- predstaviť nejakú osobnosť spoločenského života
- otázky sú kladené tak, aby sa adresát dozvedel čo najviac informácii

jednoduchá správa

- základná informácia o udalosti, nič nevysvetľuje ani nekomentuje, iba konštatuje
- takmer dôsledne sa uplatňuje informačný slohový postup
- odpovedá na otázky Kto? Čo? Kde? Kedy? Prečo? Ako? sa stalo
- nie je členená na úvod, jadro a záver, najdôležitejšia informácia je v titulku ---> ak chceme správou viac zaujať, rozdelíme informácie, ktorú chceme v nadpise sprostredkovať, na dve časti: nadtitulok a titulok, ak je nadtitulok faktografický (stručná informácia, fakt), titulok môže byť expresívny (výzva, prirovnanie, rečnícka otázka ap.) a naopak

glosa

- autor zaujíma postoj, vtipne analyzuje a hodnotí nejaký jav, problém
- subjektívnosť, kratší rozsah, vtip, expresívnosť, ostré vyznenie ---> POINTA!

a/ pozitívna: chváli

b/ kritická: upozorňuje na nedostatky

c/ polemická: pochybuje o správnosti názoru iných

Podoby slušnosti

Do natrieskaného Ikarusu linky č. 78 sa na poslednú chvíľu natlačila bystrá starenka. Protištátne sa rozhliadla vôkol, a keď jej naveľa istý mladík uvoľnil sedadlo, precedila len tak medzi zuby: "... že vám to napadlo!" Nijaký úsmev, nijaké ďakujem. Našťastie, na ponúknuté miesto práve ne-

pieklo slnko, inak by si milá pani

zaiste uzurpovala sedieť v lepšej

"cestovnej triede"... Mýli sa, kto

si myslí, že na tomto mieste chce-

me brojiť proti starším a zabúdame na nepísanú povinnosť mladých postaviť sa v autobuse tým skôr narodeným. Aj slušnosť sa však chápala inak, keď cestovný lístok stál 50 halierov, ako keď teraz máte sťaby slušný človek za 14 korún cestovať na jednej nohe a nevypočujete si za to ani búú... Vychovanie totiž automaticky neprichádza s krížikmi ľudského veku.

(S. Pacherová)

Ukážka 10

recenzia

- ✓ hodnotiaci posudok literárneho, umeleckého, technického alebo vedeckého diela
- ✓ rozbor posudzovaného diela či výrobku a subjektívne hodnotenie autora, t.j. prvky výkladu a úvahy !!!
- ✓ využíva sa rôznorodá lexika (ide o hybridný žáner)
- √ na rozhraní umeleckého a odborného štýlu
- ✓ 1. informačná časť 2. hodnotiaca časť

<u>editoriál</u>

□ slovo šéfredaktora alebo iného člena redakcie
□ nachádza sa na prvých stranách novín a časopisov
□ forma komentára = výkladový text s úvahovými zložkami
□ subjektívnosť, krátky rozsah, aktuálnosť (závažné politické alebo spoločenské otázky)

<u>reportáž</u>

- základom je očité svedectvo autora
- cieľom je sprostredkovať autentickú atmosféru udalosti
- využíva prostriedky umeleckého a náučného štýlu, typický opis (dynamický opis udalosti alebo statický opis miesta) a rozprávanie (1. os. sg. alebo pl.)
- (a) dramatická (dejová, cestopisná) reportáž: žáner umeleckej literatúry, napr. Filanove cestopisy
- (b) <u>investigatívna reportáž</u>: typ televíznej reportáže, napr. z vyšetrovania zločinov
- (c) <u>športový prenos</u>: typická rozhlasová reportáž
- (d) reportáž-portrét: obraz o významnej osobnosti, napr. film o hercovi, ktorý sa dožíva jubilea
- (e) riport (malá reportáž): kratší živý opis aktuálnej udalosti

<u>fejtón</u>

- vtipné, ale aj kritické rozprávanie, ktorým autor upozorňuje na nejakú aktuálnu (najčastejšie negatívnu) udalosť z každodenného života
- cieľom je vyprovokovať reakciu čitateľa a vyjadriť osobný názor
- vtip, zveličovanie, irónia až satira
- využíva rozprávanie a opis
- koniec fejtónu je častokrát prekvapujúci, paradoxný alebo príbeh nie je ukončený (nasleduje výzva, otázka)

POZNÁMKA: Uvažovať nad tým, čo spája/rozdeľuje umelecký a publicistický štýl!

AUTORI PROTI TOTALITE

TOTALITA: režim štátu (v širšom zmysle aj politickej strany a pod.) založený na totálnom presadzovaní štátnej (a pod.) ideológie/moci vo všetkých oblastiach, **často aj násilnými a bezprávnymi metódami**. Totalita je forma vlády, ktorá zakazuje protichodné politické strany a ideológie a **riadi všetky aspekty verejného a súkromného života ľudí**. V totalitnom režime podliehajú všetci občania absolútnej autorite štátu.

disident = odštiepenec, odpadlík - označenie toho, kto myslí inak, kto sa odchyľuje od prevládajúcich spôsobov myslenia, disident (predovšetkým náboženský alebo politický) je v politickom slova zmysle človek odlišne zmýšľajúci, aktívny odporca proklamovaných názorov či existujúceho režimu

George Orwell

-britský autor pochádzal z vyššej vrstvy, z ktorej odišiel, lebo sympatizoval s proletariátom, obdivoval všetko ruské a sovietske, ale neskôr sa stáva najväčším kritikom totalitného režimu - je zakladateľom politickej satiry moderná politická bájka Zvieracia farma !!! □ reakcia na porevolučné udalosti v Rusku □ typizácia postáv a pomerov (Major = Lenin, Napoleon = Stalin, diktatúra prasiat = boj o moc, demagógia) □ farma = každý štát, ktorého sa dotkol komunizmus (systém riadenia farmy má znaky komunizmu: kolektívne vlastníctvo, časté schôdzovanie, záľuba v heslách, záväzky, nedostatok vecí dennej potreby), zvieratá môžu symbolizovať rôzne typy ľudí □ na anglickej farme nastane vzbura nespokojných zvierat, ktoré vyženú majiteľ a statku, vlády sa ujme dvojica najbystrejších prasiat: Napoleon a Snehuliak, vytvoria zásady spolužitia, t.j. 7 prikázaní (absolútna rovnosť medzi tvormi farmy), Napoleon neskôr vyženie Snehuliaka a stáva sa jediným vládcom statku, zavádza diktatúru, Napoleon a zvyšok zvierat sa čoraz viac približuje ľuďom (kráčajú na dvoch nohách, opíjajú sa, presťahujú sa do domu), najdôležitejšie prikázanie pozmení formu (všetky zvieratá sú si rovné, ale niektoré sú si rovnejšie)

Alexander Solženicyn

-nositeľ Nobelovej ceny za literatúru, 2 a pol roka strávil v gulagu, potom vyhnanstvo v Kazachstane, neskôr bol rehabilitovaný, mohol publikovať, násilne vyhostený z vlasti, opäť späť do Ruska, najvyššie štátne vyznamenanie, zomrel vo veku 90 rokov v r. 2008

novela Jeden deň Ivana Denisoviča !!!

→ zachytáva jeden deň väzňa v pracovnom tábore (gulag), kde ľudí okrem iného trápi zima a nedostatok

jedla

- -novela je rámcovaná zobudením sa o 5.00 a uložením k spánku, autor **dokumentárnym spôsobom** zachytáva každý krok nespravodlivo odsúdeného Ivana Denisoviča Šuchova, ktorý ťažko pracuje na stavbe -novela zobrazuje **surovosť dozorcov a zlé životné podmienky v gulagoch** /ponižovanie človeka je v tábore zákonom/
- -Ivan nie je rebelujúci typ postavy, všíma si, čo sa v gulagu deje, vie, pri ktorom dozorcovi si môže dovoliť viac, počúva ľudí, ktorí sú v gulagu dlhšie

idea: Aj napriek trápeniam, nespravodlivosti systému, zlobe…by mal človek vedieť vyťažiť z čo i len jednej, nepatrnej chvíle šťastia. Naozaj šťastným je človek len vtedy, keď dokáže v nešťastí vidieť aj kúsok šťastia a vtedy keď vie mať radosť z dobrých vecí, ktoré sa ukrývajú pod rúškom zla, nespravodlivosti a skazenosti…

Ladislav Mňačko

-bol členom komunistickej strany, postupne sa zbavoval naivných ideálov a dôvery k vládnucej strane, stal sa kritikom dobových spoločenských deformácií, po okupácii ČSSR vojskami Varšavskej zmluvy odišiel do emigrácie v Rakúsku, v čase normalizácie boli jeho diela vypustené z učebníc a zakázané, do literárneho života sa vrátil po Nežnej revolúcii v r. 1989

román Ako chutí moc!!!

- **pripomína politický pamflet** (kvôli tomuto dielu musel Mňačko emigrovať)
- koncipovaný ako **retrospektívna mozaika spomienok fotografa Franka**, ktorý je zároveň rozprávačom príbehu, **na mŕtveho** (hodnotí životný osud bývalého revolucionára a odbojára, neskôr dôležitého politického činiteľa)
- premena mŕtveho štátnika sa začala, keď získal moc, jeho heslo *Môj život je revolúcia a revolúcia je môj život* sa zmenilo na *Ja som revolúcia, revolúcia som ja*, chce mať všetku moc vo svojich rukách
- dej sa odohráva v priebehu niekoľkých dní veľkolepého štátneho pohrebu, počas ktorého Frank plní funkciu fotografa
- nepoznáme meno mŕtveho, mesto a ani štát, v ktorom sa román odohráva
- do domu smútku prichádzajú desiatky ľudí, aby sa mŕtvemu poklonili, považujú to za povinnosť, ináč im je zosnulý ľahostajný (jediný, kto sa mu chce úprimne pokloniť je jeho syn, ktorého paradoxne nevpustia dovnútra)

Frank v priebehu pohrebu spomína na bývalého priateľa: boli priatelia od školských lavíc a jeho priateľ sa snažil byť vždy vodcom, bol rebelom, neskôr buričom a revolucionárom. Kedysi Frankovi prebral dievča Margitu a kvôli tomu sa i pobili, ale ostali priateľmi. Jeho priateľ si ju vzal za ženu, ale neskôr sa rozviedli, lebo mu nebola dosť dobrá. Mali spolu syna Martin a Mŕtvy si to zariadil tak, aby mohol bývať s ním. Potom sa znova oženil so svojou sekretárkou, atraktívnou ženou. Frank si ho pamätá ako odvážneho, uvážlivého, pokojného muža, boli spolu v Povstaní. Bol však až zbytočne krutý. Veľmi mu zazlieval, keď na mieste zastrelil chlapca, sopliaka, ktorý zaspal na stráži. Frank si ďalej spomína, že v posledných rokoch jeho priateľ už nedôveroval nikomu. Chcel mať všetku moc vo svojich rukách. Počas svojho pôsobenia urobil

i veľa nesprávnych rozhodnutí, ale vinu vždy zvalil na iných. .

myšlienka = **moc kazí ľudí**, neobmedzená a nekontrolovateľná moc rozkladá človeka mravne, ľudsky aj politicky

"Ty si bol vodcovský typ, nikto ti to neupieral, každý ťa rešpektoval, nepriatelia sa ťa báli, spoznali včas nebezpečenstvo tvojej osobnosti, chceli ťa zničiť a nezničili ťa, nepriatelia ťa nezničili. Zničili ťa priatelia? Nie. Zničil si sa sám. Vodcovský typ, ktorý prestane viesť sám seba, nemá viac právo stáť na čele."

BONUS: Určite ale spomenúť min. červeno vyznačené úseky!!!

Dominik Tatarka

publicistická próza Démon súhlasu

- kniha vyvolala **veľký rozruch**, veľa sa o nej polemizovalo
- problém zaradit' dielo: 1. autobiografická novela 2. zveličená fikcia 3. literárna esej
- autor podáva názory na politickú situáciu v 50-tych rokoch a na kult Stalina
- 1. literárna analýza stalinizmu

hlavné postavy: <u>Bartolomej Boleráz</u> (autobiografická postava, intelektuál) a <u>Valizlosť Mataj</u> (Bartolomejov šéf, politik)

Bartolomej = **rozprávač**, **postava** je do určitej miery **schizofrenická** (na jednej strane sa chce nechať viesť svojim vlastným rozumom a názormi, na strane druhej sa prispôsobuje všeobecnému pokrytectvu – neustále so všetkým súhlasí)

Valizlosť Mataj = symbolické meno človeka, ktorý bol na jednej strane zlostný, no na strane druhej nevedel nájsť východisko

I. ČASŤ

- začína sa na zjazde slovenských spisovateľov
- Bartolomej a Valizlosť sa vracajú zo zjazdu vrtuľníkom, havarujú a pri pitve im vymenia mozgy
- podrobný opis pitvy

výmena mozgov = každý rozmýšľal rovnako

II. ČASŤ = retrospektívna

- dianie na zjazde, hlavné postavy si rozumejú, ale iba mimo rokovacej miestnosti
- dvojaké myslenie ľudí za socializmu (mimo rokovacej miestnosti hovoria o bítnikoch, o tom, ako sa im páčia – vstúpia do miestnosti a prednesú prejavy, kde ich ostro skritizujú)

<u>l'udia = figúrky v rokovacích sieňach</u> (pretvárka politikov)

- autor rozvíja teóriu, **prečo spisovatelia toľko pijú** (Spisovatelia pijú, lebo pociťujú slabosť pred pravdou.)

III. ČASŤ

- autor rozvíja príbeh o svojej priateľke, ktorej pravidelne nosieval fialky
- priateľka mu vždy tvrdila, že fialky voňajú, jedného dňa ale zmení názor a začne tvrdiť, že smrdia
- Boleráz súhlasí, že smrdia, ale podľa ideológie socializmu voňajú